

Program własny
Przedszkola Niepublicznego
Zgromadzenia Sióstr Św. Józefa w Krośnie
Opracowanie:
s. Małgorzata Kajpust

ZDOLNY PRZEDSZKOLAK

*„...mów dziecku, że jest dobre, że może,
że potrafi...”*

J. Korczak

STRUKTURA PROGRAMU:

1. Wstęp.
2. Jak rozpoznać dziecko zdolne?
3. Ogólna charakterystyka programu.
4. Cel główny.
5. Cele szczegółowe.
6. Metody i formy pracy.
- 7. Zdolność literacko- teatralna:**
  - a) Charakterystyka.
  - b) Treści programowe i formy realizacji.
- 8. Zdolność matematyczna:**
  - a) Charakterystyka dziecka o talencie matematycznym .
  - b) Treści programowe i formy realizacji.
  - c) Zestaw kontrolny do rozpoznania talentu matematycznego
(opr. przez mgr Beatę Kijowską)
- 9. Zdolność plastyczna:**
  - a) Charakterystyka.
  - b) Treści programowe i formy realizacji.
  - c) Zestaw kontrolny do rozpoznania talentu plastycznego
(opr. przez mgr Beatę Kijowską)
- 10. Zdolność sportowa:**
  - a) Charakterystyka.
  - b) Treści programowe i formy realizacji.
  - c) Zestaw kontrolny do rozpoznania talentu sportowego
(opr. przez mgr Beatę Kijowską)
11. Uwagi o realizacji programu.
12. Zamierzone efekty.
13. Proponowane metody ewaluacji.

14. Materiały dodatkowe; charakterystyka metod:

- Burza mózgów
- Metoda 6 kapeluszy
- Metoda nauki czytania I. Majchrzak
- Metoda Dobrego Startu
- Kinezylogia edukacyjna P. Dennisona
- Metoda J. Cieszyńskiej

15. Literatura dotycząca dziecka zdolnego.

16. Materiały pomocnicze do wybranych zdolności.

LITERATURA:

1. Cieszyńska J. Korendo M. „Współczesna interwencja terapeutyczna”.
2. Loch Anna „Wspieranie rozwoju dziecka- 6- letniego potencjalnych uzdolnieniach językowo- literackich”- program pracy.
3. Kluska Anna „Jak wspomagać dziecięce talenty”.
4. Kijowska Beata „Arkusze do rozpoznawania poszczególnych obszarów talentu”.
5. Cieszyńska Jagoda „Kocham uczyć czytać”.
6. Ks. Szewczyk Władysław „Rozumieć siebie innych”- zarys psychologii.
7. Skwark Dorota „Skarbnica zabaw”.
8. Mirowska Małgorzata, Jaskuła Jadwiga „Matematyka z fantazją”- program własny.
9. mgr Paligaca Anna „ Jestem małym artystą”.
10. Bogdanowicz Marta, artykuł z „Blżej przedszkola” nr 12, 2010r.
Metoda Dobrego Startu
11. Kępińska Agnieszka, artykuł z „Blżej przedszkola” nr 4, 2010 r.
Mały geniusz- jak rozpoznać, czy nasze dziecko jest zdolne.

1. Wstęp.

Każde dziecko, które przychodzi na świat jest wyjątkowe i jedyne w swoim rodzaju, bo przynosi ze sobą ogromny potencjał osobowości oraz багаż zdolności. I jak my nie potrafimy pływać, bez wcześniejszej nauki pływania, nie możemy także latać, bez pomocy specjalnych urządzeń tak również dzieci nie mogą rozwijać swoich zdolności bez stymulacji i pomocy rodziców i nauczycieli. Zdolność wyrażania swoich myśli i bycia autentycznym w swej postawie jest procesem, z którym zmagają się wszyscy ludzie, ale przede wszystkim dziecko w wieku przedszkolnym.

Czym, więc są zdolności?

Definicje zdolności mówią o indywidualnych możliwościach skutecznego działania w różnych, konkretnych sytuacjach oraz najwyższym stopniu możliwości człowieka, pod warunkiem, że są stworzone odpowiednie warunki stymulujące rozwój dziecka. Najbardziej widoczną cechą dzieci zdolnych są wykazywane przez nie wyjątkowe zdolności i umiejętności np: wczesne czytanie, nieprzeciętne uzdolnienia matematyczne, wczesny ujawniony talent muzyczny lub plastyczny. Może się to też łączyć z dojrzałą inteligencją, talentem twórczym, co jest zależne od każdego dziecka indywidualnie.

T. Lewowicki uważa, że dzieci zdolne posiadają:

- Wysoki poziom zdolności ogólnych (inteligencji)
- Wysoki poziom zdolności specjalnych, uzdolnień, wysokie osiągnięcia i możliwości takich osiągnięć w nauce bądź innych dziedzinach
- Osiągnięcia oryginalne i twórcze, lub możliwość takich osiągnięć

Wobec wymagań w procesie wychowania, staje również wychowawca, który ma do spełnienia szczególne zadania. Dzieci bowiem nie potrzebują tylko nauczycieli, ale osób, które będą im towarzyszyć w drodze ich rozwoju z miłością i stanowczością. Potrzebują kogoś, kto poprzez gesty i słowa podniesie ich godność i wartość we własnych oczach, potrzebna jest zatem komunikacja werbalna i niewerbalna.

Poprzez komunikację werbalną nauczyciel wspiera dziecko zdolne zadając pytania, które są umiejętnie postawione, odpowiednio sformułowane, według prawidłowej kolejności. Nie mogą to być jedynie pytania kontrolne, lub wymagające odpowiedzi „tak” czy „nie”, lecz twórcze i aktywizujące procesy poznawcze dziecka, prezentujące postawę zachęcania i proponowania dziecku różnorodnych działań. Wspieranie dziecka poprzez komunikację niewerbalną: gesty, mimikę twarzy (uśmiech), otwartą postawę ciała to potężna stymulacja dzieci darowane im przez nauczyciela.

Zanim nauczyciel zacznie wspierać dziecięce zdolności musi pamiętać o ważnych zasadach:

- **Dać dziecku dużą ilość czasu i przestrzeń na rozwój;**
- **Pozwolić brać aktywny udział w zajęciach;**
- **Pozwolić popełniać mu błędy i pomóc mu uporać się z ich skutkami;**
- **Zachęcać do okrywania twórczości własnej;**
- **Stymulować wrodzoną potrzebę dziecka i na niej budować;**
- **Nie narzucać wiedzy zbyt wcześnie- pozostawić swobodę i wolność wyboru;**

2. Jak rozpoznać dziecko zdolne?

Przebywanie z dzieckiem, poświęcanie mu dużo czasu, uważna obserwacja dziecka od pierwszych chwil życia: podczas zabawy w relacjach z rówieśnikami w codziennych sytuacjach, to najlepszy środek na poznanie jego upodobań i talentów.

Psychologowie wyróżniają kilka cech określających uzdolnionego malca, bez względu na dziedzinę:

- Lubi towarzystwo starszych, często z nimi przebywa, zadaje mnóstwo pytań, jest uważnym i bystrym obserwatorem, kiedy dorośli rozmawiają;
- Jest otwarte na nowe doświadczenia, zainteresowane światem;
- Szybko i łatwo uczy się nowych rzeczy i zapamiętuje, potrafi skoncentrować swoją uwagę;
- Ma ciekawe i oryginalne pomysły, posiada duży zasób słownictwa, dużo opowiada i ma bogatą wyobraźnię;
- Wyraża swoje emocje, przeżycia i myśli w formie tańca, plastyki, muzyki, słowie lub piśmie;
- Jest niezależne i samodzielne, potrafi samo organizować sobie zajęcia, nie lubi podporządkowywać się rodzicom i panią w przedszkolu;
- Nie lubi czynności rutynowych;
- Postrzegane jest jako zarozumiałe, (choć nie zawsze);

Pracując w przedszkolu zauważam wielki potencjał zdolności u dzieci, niech więc program „Zdolny Przedszkolak” przyczyni się do stymulacji dzieci szczególnie uzdolnionych i niech będzie wyrazem troski o ich rozwój. Niech pomoże stworzyć optymalne warunki rozwoju.

3. Ogólna charakterystyka programu.

Program „Zdolny Przedszkolak” jest realizowany z programem wychowania przedszkolnego „Nasze przedszkole” Małgorzaty Kwaśniewskiej i Wiesławy Żaby-Żabińskiej w Przedszkolu Niepublicznym Zgromadzenia Sióstr Św. Józefa w Krośnie. Program ten uwzględnia elementy edukacji literackiej, matematycznej, sportowej i plastycznej. Zawarte w nim treści mogą być realizowane w dowolnej kolejności i przekształcane przez nauczycieli, którzy zechcą wnieść własne pomysły, uwzględniając możliwości dzieci. W programie zawarty jest podział na grupy wiekowe: 3, 4, 5-latki, pomoże to dostosować działania nauczyciela do danej grupy wiekowej i określić stopień trudności dla danego dziecka.

Teren działań:

- Przedszkole Niepubliczne Zgromadzenia Sióstr Św. Józefa w Krośnie

Uczestnicy:

- Dzieci z grupy I, II, III uczęszczające do Przedszkola Niepublicznego

Czas realizacji:

- Październik 2011- czerwiec 2012 r.

4. Cel główny:

Głównym celem programu jest rozpoznanie i stymulacja dzieci o zdolnościach: literacko-teatralnych, plastycznych, matematycznych oraz sportowych poprzez stwarzanie warunków do indywidualnego rozwoju oraz stosowanie aktywizujących metod i form pracy.

5. Cele szczegółowe:

Zdolność literacko- teatralna

Dziecko:

- Stosuje dłuższe wypowiedzi i poprawnie buduje zdania pod względem gramatycznym i logicznym;
- Bierze udział w inscenizacjach teatralnych a czasem je tworzy;
- Bierze udział w zajęciach organizowanych w bibliotece audiowizualnej, dyskusjach- swobodnie się wypowiada;
- Wzbogaca słownik z zakresu różnych tematyk;
- Czyta teksty o wyższym stopniu trudności ze zrozumieniem;
- Mierzy się z trudnościami podczas udziału w różnych konkursach;
- Zna utwory wybranych autorów literatury dla dzieci;
- Potrafi recytować wiersze i fragmenty prozy;
- Potrafi gestem i mimiką odtworzyć czyjeś uczucia i emocje;

Zdolność matematyczna

Dziecko:

- Umie układać puzzle i zna zasady znanych gier dydaktycznych;
- Zdobywa umiejętność lepszej koncentracji i skupienia oraz logicznego myślenia;
- Zna pojęcia matematyczne i umie je wyjaśniać;
- Bierze udział w różnych konkursach;
- Rozwiązuje zadania matematyczne - ponadprogramowe;
- Orientuje się, która jest godzina;
- Posiada intuicję geometryczną- kształty i figury;
- Nabywa umiejętności określania i dokonywania pomiarów długości, szerokości i wysokości;.
- Posiada umiejętność określania pomiaru wielkości i ciężaru;
- Nabywa umiejętności konstrukcyjne i manipulacyjne z wykorzystaniem różnych figur geometrycznych;

Zdolność plastyczna

Dziecko:

- Zna różne techniki plastyczne i umie je zastosować;
- Zna wystawy plastyczne w środowiskach lokalnych;
- Bierze udział w organizowanych warsztatach i konkursach;
- Jest aktywne, chętnie podejmuje działania, tworzy i wyraża siebie;
- Wyraża swoje przeżycia i wiedzę za pomocą różnych środków plastycznych;
- Zna swoje możliwości twórcze;
- Jest samodzielne i wytrwałe;
- Jest pomysłowe i oryginalne;
- Jest pełne inicjatywy i inwencji;
- Stosuje wiele kolorów i kształtów;
- Prawidłowo posługuje się różnymi przyborami plastycznymi;
- Ogląda, dostrzega i analizuje różne zjawiska, odtwarza je w pracach rysunkowych i malarskich;

Zdolność sportowa

Dziecko:

- Dobrze radzi sobie w różnych formach aktywności fizycznej;
- Bierze udział w zorganizowanych zajęciach sportowych;
- Posiada ogólną sprawność fizyczną;
- Rywalizuje w sporcie z innymi dziećmi i potrafi przegrywać;
- Posiada pomysły na zabawę, gdy bawi się z innymi;

6. Metody pracy:

- Wiersze
- Opowiadania
- Pogadanki, dyskusje
- Objaśnienia
- Inscenizacje, teatryki
- Scenki dramowe
- Gry i zabawy dydaktyczne
- Konkursy, olimpiada sportowa
- Historyjki obrazkowe
- Spacer i wycieczki
- Czytanie opowiadań, bajek i ciekawostek
- Działalność plastyczna
- Wystawy
- Pokazy
- „Burza mózgów”
- Metoda 6 kapeluszy
- Naturalna metoda nauki czytania I. Majchrzak
- Metoda Dobrego startu.
- Kinezylogia edukacyjna P. Dennisona
- Metoda J. Cieszyńskiej

Formy pracy:

- Indywidualna
- Zespołowa
- Zbiorowa

7. Zdolność literacko – teatralna

TREŚCI PROGRAMOWE	FORMY REALIZACJI PROGRAMU W OKREŚLONEJ GRUPIE WIEKOWEJ	
<p>Zdolność literacko-teatralna</p> <p>Charakteryzuje dziecko, które:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mówi dużo i chętnie - szybko uczy się wierszyków - słowami wyraża przeżywane emocje - układa i opowiada własne bajki i opowiadania - jest wytrwałe, zazwyczaj już w przedszkolu płynnie czyta - jest bardzo pomysłowe w odpowiedziach i ma nowe sposoby robienia czegoś - jest bystrym obserwatorem i szybko zapamiętuje nowe rzeczy - używa poprawnie słów 	<ul style="list-style-type: none"> • Głośne czytanie dzieciom bajek na leżakowaniu i w ciągu dnia • Zadawanie pytań do słuchanych opowieści • Zabawy w teatr na zajęciach i podczas zabaw dowolnych • Wspólny udział w spektaklach teatralnych (jasełka, dzień mamy i taty, dzień babci) • Wspólna nauka krótkich wierszyków (konkursy recytatorskie) • Udział dzieci w cyklicznych spotkaniach w bibliotece audiowizualnej • Wspólne gry dydaktyczne i planszowe dostosowane do wieku dziecka • Spotkania z osobami reprezentującymi różne dziedziny kultury i sztuki • Wycieczki do miejsc stymulujących rozwój literacko- teatralny np.: muzea, wystawy, teatr, planetarium, miejsca związane z różnego rodzaju zawodami. 	<p>3- LATKI</p>
	<p>Dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachęcanie dzieci do układania nowych wersji opowiadań i bajek • Układanie opowiadań do historyjek obrazkowych • Samodzielne układanie wierszyków, rymowanek, zagadek 	<p>4- LATKI</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Wzbogacanie wiedzy dzieci z różnych dziedzin (opowiadanie ciekawostek, lub odpowiadanie związane z zainteresowaniami poszczególnych dzieci). 	
	<p>Dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrażanie własnych opinii i sądów przez dzieci podczas dyskusji, pogadanek • Przydzielanie dłuższych i bardziej skomplikowanych tekstów do nauki połączone z ruchowymi improwizacjami tekstu • Zabawy ze słowami (Quizy, rebusy, burza mózgów, metoda 6 kapeluszy, wyszukiwanie wyrazów na daną głoskę, odnajdywanie wyrazów podobnych, przeciwstawnych, budowanie nowych wyrazów). • Samodzielne czytanie 	5- LATKI

8. Zdolność matematyczna

TREŚCI PROGRAMOWE	FORMY REALIZACJI PROGRAMU W OKREŚLONEJ GRUPIE WIEKOWEJ	
<p>Zdolność matematyczna</p> <p>Charakteryzuje dziecko, które:</p> <ul style="list-style-type: none"> - od najmłodszych lat szybko operuje cyframi i liczbami - jasno i zwięźle odpowiada na pytania 	<ul style="list-style-type: none"> • Układanie puzzli oraz zabawa grami dydaktycznymi dostosowanymi do określonego wieku np.: domino, memory itd. • Stosowanie wyliczanek • Zabawy logiczne • Wspólne liczenie i przeliczanie 	3- LATKI

<ul style="list-style-type: none"> - jest wytrwałe i spokojne w robieniu jakiejś czynności - wszystko oblicza skrótami - jest umuzykalnione (ma dobry słuch muzyczny) - lubi bawić się grami dydaktycznymi 	<p>odgłosów i przedmiotów w otoczeniu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stwarzanie sytuacji doskonalących pamięć, umiejętność skupienia uwagi, zdolność kojarzenia i oryginalnego myślenia i działania • Wykonywanie figur geometrycznych przestrzennych z kartonu z zastosowaniem gotowego szablonu 	
	<p>Dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzanie i wyjaśnianie pojęć matematycznych w zabawach • Tworzenie gier z ustalaniem reguł • Udział w konkursach matematycznych • Odsłuchiwanie dzieci w sytuacjach praktycznych z różnymi określeniami (np. litr soku, ćwierć litra). 	<p>4- LATKI</p>
	<p>Dodatkowo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Układanie opowiadań matematycznych do podanej formuły, stawianie pytań i problemów do rozwiązania • Rozwiązywanie zadań matematycznych ponadprogramowych (zadania na dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie z przekroczeniem progu dziesiętkowego) • Tworzenie gier, ściganeek z ustalaniem reguł • Rozwiązywanie zagadek geometrycznych 	<p>5- LATKI</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Odczytywanie czasu na zegarze tarczowym, określanie upływu czasu • Odróżnienie zadań prawdziwych od nieprawdziwych- zabawy logiczne • Posługiwanie się pieniędzmi, zapoznanie z walutą innych krajów (Euro) 	
--	---	--

ZESTAW KONTROLNY DO ROZPOZNAWANIA TALENTU MATEMATYCZNEGO

1. Interesuje się matematyką	1	2	3	4
2. Rozumie pojęcia matematyczne	1	2	3	4
3. Przejawia duże zainteresowanie rachunkami (poj. czasu, cyframi)	1	2	3	4
4. Rozwiązuje zadania rachunkowe, zagadki rebusy	1	2	3	4
5. Układa puzzle	1	2	3	4
6. Odpowiada na podchwytliwe pytania	1	2	3	4
7. Interesują go nowinki matematyczne	1	2	3	4
8. Rysuje w sposób bardziej mechaniczny i schematyczny, aniżeli artystyczny	1	2	3	4
9. Ma umysł ścisły i potrafi logicznie wnioskować z faktów	1	2	3	4
10. Ma doskonałą pamięć do szczegółów	1	2	3	4
11. Interesuje się komputerami	1	2	3	4
12. Łatwo uczy się obsługiwać komputer	1	2	3	4
13. Szybko pochłania nowe wiadomości ?	1	2	3	4

R a z e m 52

Klucz

- ① - Nigdy
- ② - Czasami
- ③ - Często
- ④ - Zawsze

Obliczanie wyniku: im więcej punktów tym większe prawdopodobieństwo występowania ZDOLNOŚCI

9. Zdolność plastyczna

TREŚCI PROGRAMOWE	FORMY REALIZACJI PROGRAMU W OKREŚLONEJ GRUPIE WIEKOWEJ	
<p>Zdolność plastyczna</p> <p>Charakteryzuje dziecko, które</p> <ul style="list-style-type: none"> - chętnie rysuje, maluje, lepi z gliny lub plasteliny -chętnie eksperymentuje i interesuje się różnymi technikami plastycznymi (oczywiście nie znając ich fachowych nazw) - zauważa szczegóły i barwy - rysuje oryginalne rysunki- nie kopiuje rysunków innych dzieci - ma dobre wyczucie perspektywy i szczegółu, gdy rysuje - lubi oglądać różne obrazy i opowiada o nich - w swoich pracach wyraża emocje - jest bystrym obserwatorem 	<ul style="list-style-type: none"> • Umożliwienie dzieciom podejmowania swobodnych działań w kąciakach plastycznych • Wykonywanie przez dzieci prac z wykorzystaniem różnorodnych technik- wspólne poznawanie nowych technik:. <p>-rysowanie świecą, pastelami -malowanie na podkładzie: klejowym, grysikowym, wiórowym -wykonywanie prac ze sznurków, szmatek, materiałów przyrodniczych -odciskanie wzorów -kalkomania, witraże -tworzenie albumów, książek -wykonywanie prac przestrzennych -rzeźbienie z masy solnej, papierowej -wykonywanie kukielek, masek, pacynek -tworzenie plakatów, drzew genealogicznych -technika kolażu, zabawy z masą gipsową -malowanie na szkle, płótnie -technika origami i kirigami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odwiedzanie wystaw w środowiskach lokalnych. • Udział w konkursach plastycznych i warsztatach • Pozostawienie dziecku swobody zgodnej z jego wyobraźnią • Eksperymentowanie tworzywem plastycznym wspólnie z 	<p>3- LATKI</p> <p>4- LATKI</p> <p>5- LATKI</p>

	<p>dzieckiem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększanie stopnia trudności w zależności od wieku. • Eksponowanie prac plastycznych dzieci na wystawach wewnątrz-przedszkolnych • Oglądanie albumów, dzieł plastycznych (rzeźba, malarstwo) znanych twórców światowych • Zaproszenie plastyka do przedszkola – poznanie zawodu plastyka, wspólne tworzenie 	
--	---	--

ZESTAW KONTROLNY DO ROZPOZNAWANIA ZDOLNOŚCI ARTYSTYCZNYCH

TALENT PLASTYCZNY

1. Lubi zajęcia plastyczne o charakterze twórczym	1	2	3	4
2. W czasie wolnym chętnie rysuje, maluje rzeźbi	1	2	3	4
3. Jest oryginalny w doborze tematów, technik i kompozycji	1	2	3	4
4. Chętnie wypróbowuje nowe metody technik i kompozycji	1	2	3	4
5. Lubi eksperymentować	1	2	3	4
6. Poprzez sztukę wyraża swoje uczucia i przeżycia	1	2	3	4
7. Interesuje się pracą artystyczną innych ludzi (potrafi docenić ale i skrytykować)	1	2	3	4
8. Ma rozwinięte poczucie estetyki	1	2	3	4

R a z e m 32

Klucz

- ① - Nigdy
- ② - Czasami
- ③ - Często
- ④ - Zawsze

Obliczanie wyniku: im więcej punktów tym większe prawdopodobieństwo występowania talentu

10. Zdolność sportowa

TREŚCI PROGRAMOWE	FORMY REALIZACJI PROGRAMU W OKREŚLONEJ GRUPIE WIEKOWEJ	
<p>Zdolność sportowa</p> <p>O której możemy mówić dopiero pod koniec okresu przedszkolnego.</p> <p>We wcześniejszym wieku można dzieci stymulować do różnego rodzaju aktywności fizycznej.</p> <p>Charakteryzuje dziecko, które</p> <ul style="list-style-type: none"> - jest energiczne i aktywne ruchowo - ma doskonałą koordynację ruchową i szybko rozwija się motorycznie - lubi zabawy sportowe i ruchowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólna gimnastyka i kształtowanie ogólnej sprawności poprzez naukę biegania, skakania, doskonalenie zmysłu równowagi, rzutu i wspinania • Udział w olimpiadach sportowych • Udział w zorganizowanych, specjalistycznych zajęciach sportowych • Korzystanie z różnego rodzaju sprzętu sportowego np.: jazda na rowerze, hulajnodze, rolkach, wrotkach, nartach, skakanie na skakance, gry i zabawy w terenie i w salach 	<p>5- LATKI</p>

ZESTAW KONTROLNY DO ROZPOZNAWANIA TALENTU SPORTOWEGO

1. Chętnie uczestniczy w grach i zabawach sportowych o wysokim stopniu rywalizacji	1	2	3	4
2. Jest sprawny fizycznie	1	2	3	4
3. Lubi sporty na powietrzu, wędrówki, włóczęgi	1	2	3	4
4. Potrafi pomagać w prowadzeniu zabaw i gier sportowych	1	2	3	4
5. Łatwo adoptuje się do wszystkich rodzajów sportów i zajęć rekreacyjnych	1	2	3	4
6. Jest wytrwały w ćwiczeniach	1	2	3	4
7. Interesują go programy i nowinki o sporcie	1	2	3	4

R a z e m   28

Klucz

- ① - Nigdy
- ② - Czasami
- ③ - Często
- ④ - Zawsze

Obliczanie wyniku: im więcej punktów tym większe prawdopodobieństwo występowania talentu

11. Uwagi o realizacji programu.

Program będzie realizowany od października 2011 r. do czerwca 2012 r. Dzieci będą wyodrębnione poprzez diagnozę lub zestawy kontrolne, co będzie zależało od danego nauczyciela. Program będzie realizowany na zajęciach zorganizowanych, ale przede wszystkim w trakcie pobytu dziecka w przedszkolu. Realizacja programu przewiduje również w większości formę zabawy, dlatego, że jest to najskuteczniejszy środek w pracy z małymi dziećmi. Na fundamencie tego programu każdy nauczyciel wyłoni w swojej grupie dzieci zdolne, opracuje swój plan pracy do każdego dziecka indywidualnie, który będzie przebiegać we własnym środowisku dziecka lub w zróżnicowanym zespole dzieci, po to by zapewnić wszechstronny rozwój: emocjonalny, społeczny i fizyczny.

12. Zamierzone efekty.

Program umożliwi i wyzwoli spontaniczną aktywności dziecka, pomoże uaktywnić jego potencjał intelektualny, fizyczny i twórczy a tym samym umożliwi stymulację indywidualnej linii rozwojowej.

13. Proponowane metody ewaluacji programu.

- Inscenizacje przygotowane przez grupy wybranej przez nauczycieli bajki z okazji Dnia mamy i taty, Święta babci i dziadka
- Przygotowane przez wszystkie dzieci Jasełek
- Olimpiada sportowa zorganizowana na zakończenie przedszkola
- Quiz matematyczny: „Zdobywanie tytułu Małego Matematyka”.
- Wystawa plastyczna: „Kompozycje z figur płaskich”.
- Konkurs recytatorski
- Konkurs plastyczny

Materiały dodatkowe- charakterystyka metod

BURZA MÓZGÓW

Burza mózgów jest metodą formowania nowych pomysłów. Polega na tym, iż wszystkim uczestnikom pozwala się proponować dowolne idee, czasami całkiem niekonwencjonalne, a ich racjonalnej oceny dokonuje się później, po wysłuchaniu wszystkich propozycji. Idee wyrastają jedna z drugiej i grupa może sformułować ich znacznie więcej niż najbardziej pomysłowa jednostka. Metoda ta jest najbardziej popularną techniką heurystyczną. Po raz pierwszy została wykorzystana przez jej twórcę A. Osborna w 1939 r. lecz wykorzystuje się ją dopiero od momentu jej opublikowania w 1953 r. w książce pt. „Applied Imagination”. Zgodnie z nią „zasady prowadzenia sesji twórczej” dyskusji są następujące (są to algorytmy czyli przepisy postępowania prowadzące do rozwiązania określonego zadania):

- zespół biorący udział w sesji powinien składać się z około 10 osób, do których zalicza się przewodniczącego, jego pomocnika, około 5 stałych uczestników i 5 gości, oraz powinien być troskliwie dobrany pod względem znajomości przedmiotu dyskusji. Na kilka dni przed zebraniem uczestnicy powinni być poinformowani o temacie i otrzymać odpowiednie materiały. Stałych uczestników powinna cechować duża pomysłowość, nawet zdolność fantazjowania. Nie muszą jednak być specjalistami w dziedzinie do której należy problem. Goście natomiast powinni reprezentować faktyczną wiedzę praktyczną i teoretyczną z danego zakresu. Warunki jakie Osborn tu wprowadza to zbliżony szczebel zajmowany w hierarchii administracyjnej przez uczestników dyskusji, mający na celu przełamanie niektórych społecznych barier psychologicznych
- sposób prowadzenia dyskusji powinien być podany przed jej rozpoczęciem i przebiegać w następujący sposób:
  - ❖ żadnego pomysłu nie można oceniać i krytykować w czasie trwania dyskusji. Z badań Osborna wynika, że człowiek może sformułować prawie dwukrotnie więcej dobrych pomysłów, jeżeli nie jest krytykowany, a ocena jest podejmowana na końcu sesji
  - ❖ ważna jest liczba pomysłów, bez względu na ich wartość, gdyż zakłada się, że im więcej pomysłów, tym większa szansa na znalezienie optymalnego rozwiązania
  - ❖ powinno się podawać wszystkie pomysły które przychodzą do głowy, gdyż im bardziej fantastyczny pomysł, tym większa szansa oryginalnego rozwiązania
  - ❖ nie należy ograniczać się tylko do własnych rozwiązań, lecz modyfikować pomysły innych
  - ❖ pomysły należy zapisywać bez podania autorstwa

Szczególną rolę wyznacza Osborn prowadzącemu dyskusję, który powinien sprawować kontrolę nad grupą, nie hamując jednak przebiegu dyskusji, inicjować pewne pomysły, wówczas gdy dyskusja przebiega ospale, eliminować każdy objaw krytycyzmu itd. Według Osborna średnio nie więcej niż 10% rozwiązań uzyskanych przy pomocy tej techniki ma wartość praktyczną. Ale nawet dużo mniejsza ich liczba (lub wręcz jedno optymalne rozwiązanie do którego w innych warunkach by nie doszło) wystarczy aby zachęcić do stosowania tej metody.

Beata Zaremba
Nauczycielka w Przedszkolu Nr 15 w Sieradzu.

Wprowadzanie dziecka w świat pisma metoda nauki czytania I. Majchrzak

*"Czytanie jest wspinałym ćwiczeniem
niezależności umysłu w każdym wieku."*

I. Majchrzak

Wprowadzanie dziecka w świat pisma to metoda dotycząca elementarnej nauki czytania oraz przygotowania do nauki pisania opracowana przez Irenę Majchrzak.

Autorka tej propozycji podkreśla fakt, że dziecko od samego początku wchodzi w świat pisma jako w świat znaczeń, a nie izolowanych liter. Jej zdaniem rozumienie słowa może i powinno wyprzedzać umiejętności jego odczytania, bo nie litery się czyta, tylko sens. Zrozumienie przynosi więc radość osiągnięcia i ta radość rodzi się w bezpośredniej reakcji między dzieckiem, a jego zadaniem.

Punktem wyjścia jest całościowy obraz zapisu, a w następnym etapie - struktura literowa. Irena Majchrzak wyróżnia kilka etapów początkowej nauki czytania. Rozpoczęcie proponuje od zapoznania dziecka z obrazem graficznym własnego imienia, napisanego na wizytówce. Etap ten autorka nazywa "**aktem inicjacji**." Wizytówka z imieniem wprowadza dziecko w świat znaczeń. Reaguje ono emocjonalnie na napis własnego imienia i jest w stanie rozpoznać je wśród innych imion.

Ta pierwsza lekcja czytania to moment, w którym dziecko doświadcza wprowadzenia za pośrednictwem pisma w świat ludzi, którzy potrafią czytać i pisać. W tym momencie dokonuje odkryć o szczególnym brzmieniu swojego imienia, dostrzega różnicę pomiędzy kształtem poszczególnych liter.

Kartki z imionami zostają zawieszane na ścianach, poręczach, krzeselkach oraz szafkach indywidualnych. Dziecko ma wiele okazji do odczytywania swojego imienia.

Następnie podczas szeregu zabaw z wizytówkami odbywa się zapoznanie z imionami kolegów. Na przykład w trakcie "**sprawdzania obecności**", gdzie zadaniem każdego dziecka jest zatrzymanie się przy swojej wizytówce ściennej. Daje to okazję do sprawdzenia czy wszyscy są obecni oraz przeczytania kogo brakuje. Podczas zabawy "**deszcz imion**" dzieci mają możliwość odczytywania imion na dowolnie wybranych wizytówkach i odnalezienia ich właścicieli.

Obserwacja i porównywanie własnego napisanego imienia z imionami innych prowadzi w sposób naturalny i spontaniczny do rozpoznawania fonetycznych funkcji wszystkich liter alfabetu. kolejny etap nosi nazwę **"ściana pełna liter."** Proponuje się tu dzieciom takie ćwiczenia, które ułatwią im obserwację, porównywanie, liczenie, wyciąganie wniosków, zwrócenie uwagi na litery, które posiadają w swoim imieniu, a których mu brak oraz na to, że każdą literę - głoskę wymawia się w sposób szczególny, ale nie we wszystkich sytuacjach tak samo. Następną fazą jest **"prezentacja alfabetu"**, która polega na poznawaniu wszystkich liter wielkich i małych, drukowanych i pisanych. Prezentacji każdej litery poświęca się jeden dzień. **"Targ liter"** to różne zabawy i gry prowadzone z wykorzystaniem liter własnego imienia. Podczas **"gry w sylaby"** chodzi o to, aby w dziecku wytworzyła się gotowość na spotkanie ze słowem. Zadaniem jego jest ułożenie wyrazu z napisanych na kartonikach prostych sylab. Ostatnim etapem jest **"nazywanie świata"**. Zabawa polegająca na przyporządkowaniu odpowiedniej nazwy do wszystkiego co znajduje się wokół nas.

I. Majchrzak , podczas warsztatów zorganizowanych w przedszkolu, w którym pracuję, zachęcała do opracowywania na bazie jej propozycji, nowych zabaw w czytanie. Podkreślała fakt, iż bardzo istotnym zadaniem ze strony nauczyciela jest "uchronienie początkującego w czytaniu przed frustracją i dostarczenie mu maksymalnych bodźców pozytywnych, aby kontakt ze słowem pisanym od samego początku stał się źródłem przyjemności." Zalecała, aby wszystkie ćwiczenia miały charakter zabawy i zaproszenia do zabawy, której wynik nie będzie podlegał ocenie ze strony nauczyciela.

Przedstawiam kilka propozycji, które wykorzystuję w pracy z dziećmi w mojej grupie.

"Pociąg"- stacje z literami alfabetu. Na stacji np.: **A** wysiada to dziecko, które w swoim imieniu ma tę literę.

"Koperty"- do dużej koperty z naklejonym imieniem dziecka, wkładamy litery, z których składa się imię. Początkowo dzieci układają imię według wzoru, później bez. Następnie układają imiona kolegów.

"Staw"- łowienie karteczek z napisami w kształcie ryb za pomocą wędki.

"Zabawki"- dzieci losują napisy (lalka, miś, samochód, piłka itp.), odczytują i odszukują odpowiednią zabawkę.

"Kolory"- losują napisy kolorów, odczytują, wybierają odpowiednią wstążkę z bibuły, po czym następuje taniec ze wstążkami przy muzyce.

Dzieci powinny wykonywać ćwiczenia samodzielnie, naradzając się najwyżej z kolegą. Nie zawsze dziecko potrafi wykonać poprawnie wszystkie zadania. Chodzi o to, by miało tyle możliwości czytania wyrazów o różnym stopniu trudności, aby po pewnym czasie potrafiło

przezczytać i zrozumieć każde z nich i odczuwać radość ze zrozumienia tego czyta.
Obserwując dziecko, dostrzegając jego postępy, bądź niepowodzenia, możemy mu ułatwiać lub utrudniać zadania: wydłużać wyrazy, kontrastować. Bardzo ważną zasadą, którą podaje I. Majchrzak jest "dbanie, by w czasie każdej sesji czytania coś się dziecku udało i by nad czymś się musiało natrudzić".

Kreatywność: Metoda Sześciu Kapeluszy- grupy starsze

Metoda sześciu kapeluszy została stworzona przez Edwarda De Bono, twórcę pojęcia "myślenie lateralne". Idea sześciu kapeluszy pozwala na twórcze podejście do rozwiązywania problemów, wskazuje sześć różnych stron, z jakich można na dany problem postrzegać.

Metoda ta jest prosta, praktyczna i skuteczna, została zaakceptowana przez środowisko edukacyjne, korporacje i organizacje na całym świecie. Sześć kapeluszy zmienia dyskusję ze zwykłego argumentowania i bronięcia swoich racji w konstruktywną dyskusję, cała idea polega na sztucznym przyjęciu określonego stanowiska w danej sprawie. Dzięki czemu nikt nie jest zbyt emocjonalnie związany z bronieniem swoich racji, a jednocześnie może wyrażać swoje uczucia (w danym kapeluszu) bez potrzeby przejmowania się tym, co pomyślą inni. Umożliwia wygospodarowanie czasu na świadomy wysiłek twórczy w danym czasie, wprowadza pewien porządek tworzenia, przy jednoczesnym braku obaw pominięcia jakiegoś aspektu problemu.

Gdzie stosować technikę 6 kapeluszy?

Technikę tę można porównać do małej zabawy w teatryk. Ja bawię się sam jak nie mam nikogo dookoła, po prostu wyznaczam sobie po kilka minut na dany kapelusz i w danym czasie myślę tak, a nie inaczej zapisując swoje spostrzeżenia. Pracując tą techniką w grupkach możemy przyjąć wiele strategii, praktycznie każda dobra w zależności od sytuacji, można całą grupką zakładać jeden kapelusz, w danym czasie, a można się podzielić rolami i dyskutować ze sobą w różnych kapeluszach, zmieniając je od czasu do czasu. Chcąc na przykład komuś wytłumaczyć jakiś argument zakładamy i prosimy o włożenie takiego, a nie innego kapelusza, zamiast wymyślać kolejne argumenty.

W każdym kapeluszu myślimy inaczej!

Kapelusz Czerwony - emocje

"Jakie uczucia wchodzi tutaj w grę?"

Czerwony kapelusz silnie związany jest z wyrażaniem emocji, namiętności, impulsywności i uczuciowym przejawianiem rzeczywistości. Czerwony kapelusz za najważniejszy aspekt problemu uznaje wrażenia, intuicje, przeczucia i uczucia.

Kolor ten jest pewnego rodzaju włącznikiem uczuć, każda czynność, rzecz wiąże się z nimi, zakładając ten kapelusz mamy nakaz ich wyrażania. Pozbywamy się obiektywizmu, wszystko w tym kolorze wyrażamy, subiektywnie, coś się podoba lub nie. Nie pytamy dlaczego coś lubimy bardziej lub mniej, to są nasze uczucia i mamy wolność ich wyrażania w tym przebraniu. Decyzje podejmowane w tym kolorze mogą być nawet irracjonalne, przy emocjonalnym podejściu nie ma czasu na racjonalne myślenie, decyzje mogą być szybkie i gwałtowne, emocja jest reakcją na pierwsze wrażenie.

Niektórzy uważają, że myśliciel powinien być pozbawiony emocji, że emocje zakłócają myślenie. Jednak trzeba pamiętać że każda decyzja wymaga emocji. Czerwony kapelusz nadaje subiektywnego znaczenia myśleniu. W pracy grupowej pozwala na otwarte wyrażanie

uczuć, bez ich chowania i ukrywania, przecież to tylko odgrywanie ról, nie wyrażamy uczuć tylko odgrywamy rolę ;)

Kapelusz Biały - obiektywizm

Biały kapelusz jest całkowitym przeciwieństwem czerwonego, wskazuje na czystość, sterylność, neutralność i logikę. Biały kapelusz zajmuje się faktami i liczbami. Białą rolę można porównać do roli komputera, istnieje pewien obiektywny algorytm postępowania, do którego się stosujemy, nie ma uczuć, nie ma emocji jest tylko to, co da się racjonalnie przedstawić.

Kolor biały jest włącznikiem faktów, np. mówimy: "teraz wkładamy biały kapelusz i analizujemy same fakty", należy pamiętać, że o faktach się nie dyskutuje, one istnieją. One muszą być jak najbardziej obiektywne w pewnym aspekcie np. "ten budynek ma 10 lat". Biały kapelusz stosujemy, zwykle na początku zmiany wątku. Przykład, gdy przechodzimy do omawiania problemu niskich płac, najpierw musimy spytać o to, jakie są rzeczywiste płace, wtedy właśnie stosujemy ten kolor. Biały posługuje się konkretnymi zestawami informacji, statystykami, dokumentami, analizami. Człowiek w białym nie ocenia zdarzeń, tylko wyjawia dane na konkretny temat i komentuje w granicach posiadanych informacji.

Należy pamiętać, o tym że fakty nie zawsze muszą być faktami. Większość tak zwanych faktów to poprostu osobiste uwagi, poczynione w dobrej wierze, lub coś, co uznajemy za fakt. Dlatego dobrze jest czasem zastosować podział na fakty sprawdzone, fakty oparte na wierze, fakty "na ogół", czy też zastosować inną skalę prawdopodobieństwa. Na przykład czy stwierdzenie, że "kobiety malują paznokcie" jest faktem? Możemy tu zastosować np. skalę prawdopodobieństwa, lub bardziej sprecyzować fakty np. "kobiety które mogą być zainteresowane naszym produktem (zmywaczem do paznokci) malują paznokcie".

Stosując się do zasad dobrego dialogu twórczego, możemy przyjąć, że wszystko to z czym przystępujemy do rozwiązania problemu, czyli nasza pierwotna wiedza na dany temat, znajduje się w białym kapeluszu. Dobrze jest za tym jako pierwszy punkt spotkania określić, biały kapelusz jako przedstawienie problemu.

Kapelusz Czarny - pesymizm

Czarny kapelusz to podejście logicznie pesymistyczne, negatywne, ma oceniać i ostrzegać przed zagrożeniami. Człowiek w czarnym nakryciu głowy, nadmiernie krytykuje rzeczywistość, widzi tylko złe jej aspekty. Czarny świat jest pełen zagrożeń, pełen negatywizmu i niepowodzeń.

Zadaniem zakładającego czarny kapelusz jest wykazanie wszystkich wad, niedociągnięć, braków i zagrożeń. Czarny kapelusz szuka dziury w całym, sprawdza czy wszystko do tej pory omawiane napewno jest słuszne. Pokazuje wszystkie konsekwencje, które mogą wyniknąć z przyjętego rozwiązania.

Czarny kapelusz zadaje pytania, docieka prawdy, patrzy w przyszłość np. "co się stanie gdy?", czy też "skąd wiesz że?". Za wszelką cenę próbuje wykazać, że ktoś może się mylić. Poszukując bezpieczeństwa czarny kapelusz wykazuje wszystkie niedociągnięcia, wszystkie luki, sprawdza czy wszystko jest zgodne z prawem. Kolejną cechą czarnego jest oszczędność,

zarówno czasu jak i innych środków, sprawdza on czy rozwiązanie przyniesie odpowiednie korzyści, czy jesteśmy w stanie wprowadzić w życie rozwiązanie, ile czasu zajmie w porównaniu z innymi.

Krytykować jest łatwo, wręcz bardzo łatwo, zawsze można powiedzieć "nie bo nie", albo "nie bo ten człowiek jest głupi, to i jego pomysły są głupie". Zawsze znajdziemy ogromną ilość przykładów by kogoś, lub coś skrytykować. Nie o to jednak chodzi, krytykować w czarnym kapeluszu TAK, ale z umiarem. Krytyka ma wskazać elementy, o których należy bezwzględnie pamiętać i zwrócić na nie uwagę. Czarny kapelusz pozwala na spostrzeżenie wszystkich zagrożeń związanych z danym rozwiązaniem, nie powinien jednak blokować dyskusji.

Kapelusz Żółty - optymizm

Ubranie żółtego kapelusza, to przyjęcie pozytywnej postawy, można powiedzieć wręcz optymizm totalny. Żółty świat jest radosny, widzi tylko pozytywne aspekty rozwiązania. Żółty kapelusz jest dokładnym przeciwieństwem czarnego. Żółte myślenie to ciekawość, przyjemność i poszukiwanie radości.

Założenie żółtego kapelusza to zamiana w przedsiębiorcę. Przedsiębiorca widzi te korzyści, których inni nie spostrzegają na pierwszy rzut oka. Człowiek w żółtym kapeluszu, ma za zadanie wskazać wszystkie, nie tylko te oczywiste korzyści. Może odwoływać się nie tylko do logiki, praktyki, ale także do marzeń i nadziei.

Żółty jest przepełniony wiarą w sukces i powodzenie, wszędzie dookoła znajdują się nagrody, które żółty ma za zadanie pokazać. Żółty wskazuje najlepsze wyniki w przyszłych statystykach i prognozach, koncentruje się tylko i wyłącznie na pozytywnych aspektach. Rozważa wszystkie możliwości i korzyści, nawet te, które wykraczają poza rozpatrywany problem.

Myślenie w żółtym kapeluszu bada i analizuje korzyści, szuka dla nich logicznego poparcia. Przepełnione euforią, jest bardzo konstruktywne i płodne w nowe pomysły.

Kapelusz Zielony - możliwości

Zieleń to kolor urodzaju, rozwoju, wyrastania roślin. Zielony kapelusz jest pełen pomysłów, pełen nowych możliwości.

Człowiek w zielonym ma za zadanie pokazać nowe spojrzenie, nowe punkty widzenia rzeczywistości. Zielony "nie drąży" starych pomysłów, zielony ukazuje nowe drogi. Nie ma obowiązku logicznego postępowania , ważne jest że znajduje nowe drogi. Zakładanie zielonego kapelusza pozwala nawet na odgrywanie roli kompletnie nielogicznego "głupka". Zielony nie trzyma się reguł, ma za zadanie działać inaczej niż karzą wzorce.

Stosując zielony kapelusz powinniśmy wystrzegać się myśli będących domeną innych kolorów, zielony nie widzi krytyki, nie widzi również obiektywizmu. Wiele szalonych pomysłów przekształcono na całkiem racjonalne, to przekształcenie jest zadaniem innych kapeluszy, zielonemu natomiast pozostaje odnajdywanie pomysłów.

Kolor ten pokazuje nowości, nie pozwala stać w miejscu, dla tego koloru wszystko jest w ruchu. Rzeczywistość jest ciągłą zmianą, zastana rzecz, prędzej czy później przybierze nowy kształt. Dane zdarzenie można porównać do nasionka, z którego nie wiadomo gdzie i kiedy wyrosnie zielony strączek, a potem zupełnie nowa roślina - idea. To właśnie zielony sprawia, że możemy szukać przyszłości, szukać nowych rozwiązań, w tym co zdawałoby się już istnieć i "mocno stąpać po ziemi".

Zielony szuka kolejnych alternatywnych rozwiązań. Dla tego koloru, nawet ostateczne rozwiązanie, nie jest ostatecznym, jeśli tylko zostało odrobinę czasu na poszukiwania dalej.

Kapelusz Niebieski - organizacja

Człowiek w niebieskim kapeluszu to chłodny bezstronny obserwator. Jego naczelnym zadaniem jest kontrola toku myślenia, to niebieski ma plan on narzuca dyscyplinę.

Zakładając niebieski kapelusz, wyłączamy wszystkie problemy związane z zagadnieniem, nie myślimy o nich na chwilę. Zamiast tego myślimy o tym co teraz powinniśmy zrobić, jaki kapelusz włożyć? Niebieski nie tylko kontroluje, niebieski porządkuje oraz określa ograniczenia i priorytety, nie pozwala wychodzić poza określone granice.

To niebieski programuje wygląd całej sesji, jaki kapelusz włożyć najpierw, a jaki później. Przykładowo gdy omawiana kwestia wiąże się z dużymi emocjami, dobrze jest włożyć najpierw czerwony kapelusz.

W trakcie dyskusji, dodatkowym zadaniem niebieskiego jest monitorowanie całego procesu, to niebieski kapelusz komentuje ostęp dyskusji, to niebieski kapelusz sporządza opis. Do niego również należy sporządzenie wniosków.

Podsumowanie

Główną zaletą tej metody podczas pracy z większą ilością osób jest odgrywanie ról. Bawiąc się w teatrzyk człowiek nie ukrywa swoich emocji, nie ukrywa tego co czuje, mówi to co uważa że powinien powiedzieć w danym kapeluszu, a nie to co wypada powiedzieć. Metoda ta pozwala na całkowicie szczere rozmowy pod pretekstem przybierania kapeluszy.

Ponadto technika sześciu kapeluszy, pozwala na dowolne uporządkowanie pracy nad każdym zagadnieniem. Umożliwia myślicielowi skupienie się w danej chwili na tylko jednej rzeczy, np. zamiast zajmować się emocjami, będzie on tworzył nowe idee, podczas gdy na emocje przyjdzie odpowiedni czas.

Technika ta broni nas również przed zbyt monotonnym podejściem do zagadnień. Gdy widzimy że zbyt drążymy jeden aspekt, wiemy że nadszedł czas na zmianę kapelusza, a więc zmianę postrzegania.

Tomek Urban, 2006 III 0

Metoda Dennisona

Gimnastyka mózgu

Metoda Dennisona (czyli kinezylogia edukacyjna) to uczenie metodami aktywizującymi włączania naturalnych mechanizmów integracji umysłu i ciała poprzez specjalnie zorganizowane ruchy. Skierowana jest do wszystkich osób zainteresowanych rozwojem potencjału fizycznego i umysłowego niezależnie od wieku i zawodu. Kinezylogia edukacyjna staje się coraz bardziej popularna w terapii dzieci ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania. Metodę stosuje się również w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi. To uniwersalna metoda pozwalająca lepiej:

- pokonywać stresy i napięcia wynikające z trudności życia codziennego,
- komunikować się z innymi ludźmi, uczyć się i zdawać egzaminy,
- przezwycięzać trudności związane z dysleksją, dysgrafią i dysortografią,
- zrozumieć procesy neurofizjologiczne i ich rolę w procesie uczenia się.

Metoda oparta jest na trzech prostych założeniach:

1. Nauka jest naturalną, przyjemną sferą działalności kontynuowaną przez całe życie.
2. W naszym ciele ukryte są blokady, które utrudniają nam naukę, uniemożliwiają także łagodne przejście przez stresy.
3. Wszyscy, w pewnej mierze, mamy trudności w uczeniu się, lecz do tej pory nie czyniliśmy żadnych starań, aby je usunąć (te blokady mogą trwać przez całe życie, jeśli nie podejmiemy się zmiany tego stanu rzeczy). Właściwie rozpoznane blokady mogą zostać usunięte, pod warunkiem prawidłowo prowadzonego treningu.

Paul Dennison (amerykański pedagog) opracował metodę mającą na celu zintegrowanie pracy mózgu. Jego zdaniem, wiele problemów intelektualnych i emocjonalnych w życiu człowieka wynika ze złego współdziałania obu półkul mózgowych i z braku integracji między nimi. Aby człowiek miał pełny obraz otaczającego go świata niezbędna jest integracja prawej i lewej półkuli mózgowej, bo mózg jest narządem symetrycznym, a każda półkula ma inne zadania.

Prawa półkula mózgu jest to półkula odpowiedzialna za uczucia, prawdziwe wielowymiarowe uczenie się, ogólny ogląd, percepcję przestrzeni, pamięć długotrwałą, intencje - czyli jest ona twórcza, emocjonalna, postrzegająca całość.

Lewa półkula mózgowa (u osób praworęcznych) odpowiada zaś za: myśli, analizę, przypisywanie faktów, widzenie szczegółów, percepcję czasu, kontrolę nad słowem, porozumiewanie się werbalne, pamięć krótką - czyli jest ona logiczna i postrzega poszczególne elementy.

Dzięki harmonijnej współpracy obu półkul mózgowych dzieci jak i dorośli z łatwością przyswajają sobie nową wiedzę, umiejętności. Brak równowagi między pracą obu półkul mózgowych zdaniem Dennisona, prowadzi do powstawania różnego rodzaju zakłóceń. Dziecko może mieć problemy np.: w nauce czytania i pisania, z koncentracją uwagi, wyrażaniem własnych emocji. Paul Dennison twierdzi, że powstałe zaburzenia („blokady”) można zlikwidować właśnie poprzez ruch. Proponuje on ćwiczenia bardzo łatwe i bezpieczne, które wykonywane pod kierunkiem terapeuty prowadzą do integracji obu półkul mózgu, czego efektem może być np.: płynne czytanie lub poprawa koncentracji uwagi dziecka na własnych ruchach i działaniu.

Działania kinezylogii edukacyjnej powodują dość szybkie i długotrwałe zmiany, poprzez rzeczywiste budowanie powiązań nerwowych w obrębie mózgu i ciała, dzięki czemu uczenie przebiega szybciej, efektywniej, a co ważniejsze - bezstresowo.

Dennison odkrył, że funkcje mózgu ludzkiego są trójwymiarowe tak, że stanowią całość. Proces kształcenia może być miły i przystępny, pod warunkiem, że zostanie poprowadzony wielowymiarowo:

- *wymiar lateralizacji* (lewa i prawa półkula mózgu)
- *wymiar koncentracji* (pień mózgu i płat czołowy)
- *wymiar stabilności* (system limbiczny)

Metoda Dennisona może dawać następujące efekty:

- usuwać blokady ukryte w naszym ciele,
- wprowadzać ciało i umysł w stan optymalny do przyswajania wiedzy równoważąc wymiar lateralności, koncentracji, stabilności.

Zestaw ćwiczeń gimnastyki mózgu można podzielić na:

- I. Podstawowy schemat ćwiczeń wprowadzających,
- II. Ćwiczenia na przekraczanie linii środka,
- III. Ćwiczenia wydłużające,
- IV. Ćwiczenia energetyzujące.

I. PODSTAWOWY SCHEMAT ĆWICZEŃ WPROWADZAJĄCYCH

1. *Picie wody*

Woda jest czynnikiem energetyzującym, jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania układu limbicznego. Woda aktywizuje mózg dla elektrycznych i chemicznych reakcji między mózgiem a układem nerwowym-poprawia umiejętności szkolne.

Codziennie należy pić tyle szklanek wody ile wskazuje wzór:

$$\frac{\text{Waga ciała}}{11}$$

2. *Ruchy naprzemiennie*

Ćwiczenia te powinny być stosowane w ciągu dnia możliwie jak najczęściej i w urozmaicony sposób. Oto przykłady ćwiczeń naprzemiennych:

- a. Krzyżowanie wyprostowanych ramion przed klatką piersiową tak, aby na zmianę wyżej była ręka lewa potem prawa.
- b. Dotykanie lewą dłonią prawego łokcia i odwrotnie.
- c. Dotykanie lewą dłonią prawego ucha i odwrotnie.
- d. Dotykanie lewą dłonią prawego kolana i odwrotnie, itp.

Ruchy naprzemiennie - poprawia pisanie, słuchanie, czytanie i rozumienie, koordynacja ruchowa lewej i prawej strony ciała, wzmocnienia oddechu, wzrost energii.

3. Punkty na myślenie

Jedną ręką masuj punkty (miękkie miejsca pod obojczykami z lewej i prawej strony klatki piersiowej), a drugą rękę połącz na pępku. Czas ćwiczenia około 2 minut.

Punkty na myślenie - przekazanie informacji od prawej półkuli do lewej połowy ciała i odwrotnie, stymulacja aorty, zwiększenie potoku elektromagnetycznej energii, likwiduje odwracanie liter i cyfr, prawidłowo układa ciało podczas czytania.

4. Pozycja Cooc`a

Stań, skrzyżuj nogi w kostkach, wyciągnij ręce przed siebie i przekręć dłonie grzbietami do siebie tak, by kciuki skierowane były w dół. Teraz przełóż jedną rękę przed drugą tak by dłonie dotykały się wewnętrznymi stronami (kciuki są nadal skierowane w dół), skrzyżuj palce dłoni, zegnij ręce w łokciach i oprzyj ręce na piersi. Zamknij oczy, język połącz na podniebieniu. Oddychaj swobodnie. Czas ćwiczenia około 2 minut. Zwalniamy język, nogi, ręce swobodnie opuszczamy.

Pozycja Cooc`a - emocjonalna stabilność, „uziemienie”, zwiększenie uwagi, swobodny ruch kości czaszki, wyraźne słyszenie, mowa, pisanie prac kontrolnych.

II. ĆWICZENIA NA PRZEKRACZANIE LINII ŚRODKA

1. Ruchy naprzemiennie

2. Leniwe ósemki dla oczu

Stań. Wyciągnij przed siebie lewą rękę, zaciśnij pięść a kciuk skieruj do góry, rysuj kciukiem w powietrzu po kształcie położonej ósemki (znaku nieskończoności) wodząc oczami za ręką-głowa nieruchomo. Ruch zaczynaj zawsze w lewo do góry. Powtórz to samo prawą ręką a potem obiema rękoma jednocześnie.

Leniwe ósemki - koordynacja wzroku, obwodowe widzenie, aktywizacja mózgu dla przekraczania środkowej wizualnej linii, integracja półkul mózgowych, mechanizm czytania (ruch oczu z lewej do prawej), rozpoznawanie znaków przy pisaniu, czytanie ze zrozumieniem.

3. Słoń

Wyciągnij lewą rękę w przód, grzbietem dłoni do góry, głowę połącz na ramieniu wyciągniętej ręki, nogi w kolanach lekko ugięte, mały rozkrok. Rysuj ręką w powietrzu obszerne leniwe ósemki (ucho przyklejone do ramienia). Całe ciało prostuj. następnie to samo z prawą ręką. Pamiętaj, że kierunek pisania w lewo do góry.

Słoń - stymulacja mowy wewnętrznej, twórcze myślenie, słuchanie własnego głosu, rozwój pamięci długoterminowej, zintegrowane widzenie, słyszenie i ruch; mowa, pismo, zapamiętywanie.

4. Leniwa ósemka alfabetyczna

Najpierw narysuj kilka leniwych ósemek a potem wpisz w kształt leżącej ósemki małe litery alfabetu, zachowując kierunek w lewo do góry.

Alfabetyczne ósemki - zasady pisowni, twórcze pisanie, koordynacja „ręka - oko”, rozpoznawanie i kodowanie symboli, zdolności manualne, precyzja ruchów, ortografia.

5. Motyl na suficie

Podnosimy do góry głowę. Nosem na suficie kreślimy leżące ósemki. Zaczynamy w lewo do góry.

Motyl na suficie - koordynacja wzrokowo ruchowa, mechanizm czytania i pisania.

6. Kołyska

Usiądź na podłodze, ręce lekko ugięte oprzyj z tyłu utrzymując tułów podniesiony. Nogi zegnij w kolanach i podnieś stopy do góry. Usuń napięcie w jednym biodrze potem w drugim, robiąc nieduże ruchy nogami.

Kołyska - rozwój zdolności do pracy w środkowym polu ciała, umiejętności wzrokowego śledzenia za ruchami w kierunku od lewej do prawej strony, nawyki skupiania uwagi i zrozumienia.

7. Rowerek

Podnieś ręce i głowę do góry, obejmij głowę dłońmi i podtrzymuj ją. Prawym łokciem dotykaj lewego kolana, potem lewym łokciem prawego kolana, itd. Oddychaj rytmicznie.

Rowerek - integracja lewej i prawej strony ciała, czytanie, umiejętność słuchania, pismo, zasady pisowni, matematyka.

8. Krążenie szyją

Zwieszamy ciężko głowę i krążymy nią zaczynając w lewą stronę.

Krążenie szyją - czytanie ze zrozumieniem, wyrażanie emocji, myślenie pamięć, matematyka.

III. ĆWICZENIA WYDŁUŻAJĄCE (ROZCIĄGAJĄCE)

1. Przyciskanie dzwonka

Stań prosto, odstaw jedną nogę do tyłu stawiając ją na palcach. Na wydechu zegnij w kolanie nogę stojącą z przodu a piętę tylnej nogi staraj się postawić na podłodze. Na wdechu podnoś się, prostując przednią nogę i podnosząc piętę tylnej nogi. Tylna noga powinna być wyprostowana. Zmień nogi.

Pompowanie piętą - integracja tylnych i przednich części mózgu, rozwój wyraźnej mowy i językowych umiejętności, słuchanie ze zrozumieniem, czytanie ze zrozumieniem, zdolności twórczego pisania, zdolności do zakańczania rozpoczętego procesu.

2. Sowa

Jedną ręką chwyć mocno mięśnie barku, głowę powoli odwracaj w lewo a potem w prawo, podbródek trzymaj prosto. Głowę sięgaj maksymalnie w prawo i w lewo, aby rozluźnić mięśnie szyjne. Zrób wdech, gdy głowa jest w skrajnym położeniu tu gdzie ręka trzyma ramię, wydech w czasie obrotu głowy.

Powtórz trzymając drugą ręką drugie ramię. Sowa - przekraczanie środkowej audialnej linii (uwagę słuchową, percepcję i pamięć), słuchanie własnego głosu, doskonalenie dialogu wewnętrznego, rozwój luźnego ruchu oczu, słuchanie ze zrozumieniem, mowę i ustny komunikat, matematyczne wyliczenia, pamięć, praca z komputerem.

3. Aktywna ręka

Podnieś rękę do góry, chwyc ją drugą ręką. Podniesiona ręka stawia opór ręce trzymającej na wydechu w czterech kierunkach: w stronę głowy, do przodu, do tyłu, od ucha. Powtórz wszystko zmieniając ręce. Aktywna ręka - rozwój wyraźnej mowy i językowych zdolności, rozluźnianie przepony, koordynacja „ręka-oko”, kaligrafia, zasady pisowni, twórcze pisanie.

4. Wypady

Rozstaw nogi szerzej od pleców, przekręć nogi tak by stopy były ustawione do siebie pod kątem prostym, Zegnij jedną nogę w kolanie i przenieś nogi, drugą nogę trzymaj prosto. Tułów trzymaj prosto. Zrób wypad na zgiętą nogę i odwróć głowę w stronę zgiętej nogi.

Wypady - przekraczanie i praca w środkowej strefie ciała, rozwój percepcji przestrzennej, relaksacji całego ciała, zrozumienia, aktualizacji pamięci krótkoterminowej.

5. Luźne skłony - sięganie po piłkę

Stań, skrzyżuj nogi w kostkach, zrób luźny skłon tułowia do przodu wyciągając ręce przed siebie (jakby oddając ciało działaniu przyciągania ziemskiego).

Luźne skłony - odczuwanie uziemienia i stabilności, wzrokowej integracji, czytanie ze zrozumieniem, liczenie w pamięci, abstrakcyjne myślenie.

6. Zginanie stopy

Usiądź, zegnij nogę w kolanie i połóż ją na udzie drugiej nogi, tak by zewnętrzna kostka dotykała uda. Końcami palców chwyc podstawę i miejsce mocowania mięśnia podudzia, następnie zginaj i prostuj stopę.

Zginanie stopy - integracja tylnych i przednich części mózgu, rozwój wyraźnej mowy i językowych umiejętności, zrozumienie w czasie czytania i słuchania, zdolność twórczego pisania, zdolność podążania za logiką zadania i dokończenia go.

7. Kobra

Usiądź, oprzyj dłonie na stole, trzymaj plecy rozluźnione, zacznij oddychać tak jakby „od podstawy kręgosłupa”. Skup się na oddechu tak jakby był źródłem twej siły (a nie pracą mięśni).

Kobra - przekraczanie środkowej linii ciała, rozluźnienie centralnego układu nerwowego, oboczne widzenie, zgodna praca obojga oczu, słuchanie ze zrozumieniem, umiejętności mowy, kontrola motoryki precyzyjnej.

IV. ĆWICZENIA ENERGETYZUJĄCE

1. Kapturek myśliciela

Dużymi palcami i kciukiem chwyc małżowinę uszną i masuj ją (odciągając do tyłu i ściskając). Masaż zaczynaj od góry i przesuwaj się w dół do płatka ucha.

Kapturek myśliciela - przekraczanie środkowej audytywnej Unii (mającej związek z uwagą słuchową, rozpoznawaniem, rozróżnianiem, percepcją, pamięcią), słuchanie własnego głosu w czasie mówienia, dobrej pracy pamięci krótkoterminowej, doskonalenie dialogu

wewnętrzny, zgodny słuchania obydwoma uszami, słuchanie ze zrozumieniem, wystąpienia publiczne, śpiew, gra na instrumencie.

2. Energetyczne ziewanie

Dotknij końcami palców miejsca na zębach tuż przed miejscem gdzie łączy się dolna szczęka z górną, masuj te miejsce, lekko otwórz usta, wyobraź sobie, że ziewasz.

Energetyczne ziewanie - percepcja sensoryczna, motoryczne funkcje oczu i mięśni, odpowiadających za dźwięk i żucie, procesy utleniania w organizmie, uwaga i percepcja wzrokowa, komunikacja, umiejętność wybierania potrzebnej informacji, głośne czytanie, twórcze pisanie, wystąpienia publiczne.

3. Oddychanie przeponowe

Zrób wddech nosem. Najpierw oczyść płuca, robiąc krótkie wydechy przez zaciśnięte wargi (wyobraź sobie że chcesz utrzymać piórko w powietrzu). Po tym wydechu możesz robić nawet nosem. Połóż ręce na brzuchu, na wdychu ręce podnoszą się a na wydechu opuszczają się. Zrób wddech i licz do trzech, zatrzymaj oddech na trzy sekundy, wydychaj licząc do trzech, znowu zatrzymaj oddech na trzy sekundy. Powtórz całość jeszcze raz.

Oddychanie przeponowe - rozluźnienie centralnego układu nerwowego, ustalenie rytmu ruchów kości czaszki; czytanie, głośne czytanie mowa.

4. Punkty pozytywu

Dotknij lekko końcami palców punktów, które znajdują się na czole, bezpośrednio nad oczami, równo po środku między linią włosów a brwiami.

Punkty pozytywne - wzmocnienie czołowych części mózgu, osłabienie reakcji odruchów wymuszonego działania, pozytywny wpływ na procesy nauki pisania, matematyki, pamięci długoterminowej.

5. Punkty uziemienia

Kończymi palców jednej ręki dotknij brody pod dolną wargą, a palce drugiej ręki połóż na górnej części kości łonowej. Patrz w dół (na podłogę).

Punkty uziemienia - praca w polu środkowym, stabilność, uziemienie (wodzenie oczami w dół dla rozwoju umiejętności widzenia z bliska), umiejętności organizacyjne (ruch oczu w pionie i poziomie), umiejętność nie gubienia wierszy i kolumn w czasie czytania, pisanie i prace matematyczne.

6. Punkty równowagi

Jedną rękę połóż na wgłębieniu u podstawy czaszki za uszami a drugą na pępku. Zmień położenie rąk.

Punkty równowagi - pobudzenie i koncentracja świadomości, podejmowanie decyzji, rozluźnienie napięcia przy ruchu szczęk i kości czaszki, rozumienie podtekstu napisanego „między wierszami”, punktu widzenia autora tekstu, krytyczna ocena i podejmowanie decyzji, umiejętność rozróżniania przy pisaniu i matematyce.

7. Punkty przestrzeni

Końcami palców jednej ręki dotknij miejsca między górną wargą a nosem, drugą rękę połóż tuż powyżej kości łonowej. Wzrok skieruj do góry. Zamień ręce.

Punkt przestrzeni - zdolności pracy w polu środkowym, rozluźnienie centralnego układu nerwowego, percepcja głębokości wyobrażenia, zdolności widzieć blisko i daleko, umiejętności organizacyjne, skupienie na zadaniu.

UMIEJĘTNOŚCI SZKOLNE - DOBÓR ĆWICZEŃ

W zakresie reedukacji czytania stosuje się m.in. następujące grupy ćwiczeń:

Na płynne czytanie:

1. Punkty na myślenie - ćwiczenie to wzmacnia jasność umysłu, ułatwia płynne czytanie,
2. Ruchy naprzemienne - ułatwiają proces uczenia się,
3. Leniwe ósemki - ćwiczenie to stanowi znaczną pomoc w reedukacji dzieci ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania, poprawia płynność czytania, zapamiętywania, słuchania i myślenia jednocześnie.

Głośne czytanie ze zrozumieniem:

1. Ruchy naprzemienne.
2. Krążenie szyją - ćwiczenie to, poprzez wydłużenie mięśni w obrębie barków i szyi, odblokowuje przepływ krwi do mózgu, co pomaga w głośnym czytaniu.
3. Oddychanie przeponowe - ćwiczenie to zwiększa pojemność płuc, poprawia dotlenienie organizmu, co wpływa korzystnie na głos w czasie czytania.
4. Kołyska - wykonywanie tego ćwiczenia wzmacnia aktywność obu półkul mózgowych ułatwiając głośne czytanie.

Ćwiczenia na przesuwanie wzrokiem po kolumnach:

1. Punkty ziemi - jest to ćwiczenie na energię receptywną. Łączy się w ten sposób punkt początkowy i końcowy meridianu centralnego. Ćwiczenie to poprawia akumulację wzroku, koncentrację wzroku na przedmiotach, ułatwia odwzorowywanie i uczenie się.
2. Punkty przestrzeni - jest to ćwiczenie na energię ekspresyjną. Pomaga rozluźnić się i uspokoić przed sprawdzianami, czytaniem.
3. Punkty równowagi - ćwiczenie to ułatwia koncentrację uwagi, myślenie skojarzeniowe. Poprawia umiejętności uczenia się.

W celu usprawnienia odpowiedzi z czytanego tekstu stosuje się następującą grupę ćwiczeń:

1. Pompowanie piętą - wykonywanie tego ćwiczenia sprawia, że zwalnia się napięcie w miejscach gdzie najwcześniej objawia się stres (tył podudzia od ścięgna Achillesa do mięśnia podkolanowego), to przywraca ruchy kręgosłupa, przemieszczanie płynu mózgowo - rdzeniowego. Poprawia koncentrację uwagi, umiejętność wypowiedzania się.
2. Zginanie stopy - ćwiczenie to włącza lewą półkulę mózgową, odpowiedzialną za mowę. Rozluźnia mięśnie, których blokada powoduje trudności z mową - zmniejsza

kłopoty językowe. Poprawia pamięć, koncentrację uwagi. Ułatwia rozumienie i relacjonowanie tekstu przeczytanego.

Systematyczne stosowanie ćwiczeń z dziećmi o specyficznych trudnościach w nauce czytania przynosi dzieciom duże korzyści, m.in.: zwiększa umiejętność uczenia się, rozwija inne dotąd zablokowane funkcje. Dzieci zaczynają wierzyć we własne możliwości.

Umiejętność czytania (przekroczenie optycznej linii środkowej)

- punkty na myślenie
- ćwiczenia naprzemienne
- motylek na suficie
- wodzenie wzrokiem

Czytanie na głos

- krążenie szyją
- energetyzujące ziewanie
- ćwiczenia naprzemienne
- kołyska
- oddychanie przeponowe

Czytanie ze zrozumieniem

- przyciskanie dzwonka (pompowanie piętą)
- zginanie stopy
- wypad

Szybkie czytanie

- leniwe ósemki
- ćwiczenia naprzemienne
- sowa
- przyciskanie dzwonka (pompowanie piętą)

Pisanie klasówek

- woda
- leniwe ósemki
- punkty uziemienia
- punkty przestrzeni
- pozycja Cook'a
- ćwiczenia naprzemienne

Ortografia

- słoń
- kapturek myśliciela
- sowa

Usprawnianie pisania

- leniwe ósemki
- alfabetyczne ósemki
- aktywna ręka
- rysowanie oburącz - leniwa ósemka dla oczu

Twórcze pisanie

- przyciskanie dzwonka (pompowanie piętą)
- zginanie stopy
- energetyzujące ziewanie

Matematyka

- sowa
- przyciskanie dzwonka
- krążenie szyją
- słoń
- sięganie po piłkę

Klarowność słyszenia i mowy

- kapturek myśliciela
- ćwiczenia naprzemienne
- słoń
- pozycja Cook'a

Obraz własnego ja

- punkty pozytywne
- pozycja Cook'a
- punkty równowagi

Koordinacja całego ciała w sporcie i zabawach ruchowych

- myślenie o X
- ćwiczenia naprzemienne
- punkty równowagi
- kołyska
- punkty przestrzeni
- kobra

Uczenie się na pamięć oraz powtarzanie

- ćwiczenia naprzemienne
- punkty równowagi
- punkty pozytywne
- krążenie szyją

Myślenie twórcze

- ćwiczenia naprzemiennie
- sięganie po piłkę
- kobra (akumulator)
- kołyska

Sprawność pisania na maszynie i obsługi komputera

- woda
- pozycja Cook'a
- krążenie szyją

Dawniej dzieci instynktownie ćwiczyły wiele zawartych w kinezylogii ruchów. Gra w klasy, skakanka, jazda na hulajnodze, toczenie obręczy, gra w kraje, waga i wiele, wiele innych - to właśnie ćwiczenia ruchów naprzemiennych. Kinezylogia nie jest jak gimnastyka, gdzie nauczycielka każdego poprawia. Dzieci dotykają na przemian prawą ręką podniesionego lewego kolana i odwrotnie. Częste powtarzanie ćwiczeń uruchamia nowe reakcje dziecka.

Kinezylogia nie ma nic wspólnego z hipnozą czy jakimś nadnaturalnym wpływem. To „zmyślne ruchy” - tak też brzmi polski tytuł jednej z kinezylogicznych książek. Ruchy, które uczą myśleć - to oparta na podstawach neurofizjologii metoda wspomagania nauczania i korygowania dysfunkcji rozwojowych. Jej zasada ujęta w bardziej poetyckie motto brzmi: „aby złapać myśl, potrzebny jest ruch”. To, co przekonuje nauczycieli i rodziców.

15. LITERATURA DOTYCZĄCA DZIECKA ZDOLNEGO

1. Bandura L., (1994) Uczniowie zdolni. Kierowanie ich kształceniem. Warszawa: Nasza Księgarnia,
2. Borzym I., (1979) Uczniowie zdolni. Warszawa: PWN,
3. Czajkowski R., (1972) W poszukiwaniu dzieci uzdolnionych. Nowa Szkoła nr 12,
4. Eby J. W., Smutny J. F., (1998) Jak kształcić uzdolnienia dzieci i młodzieży. Warszawa: WSiP,
5. French J. L., (1973) Dzieci szczególnie uzdolnione – badania i metody kształcenia. [w] Metody pedagogiki specjalnej. Warszawa: PWN,
6. Gondzik E., (1976) Kariery szkolne uczniów zdolnych. Warszawa: WSiP,
7. Hornowski B., (1978) Rozwój inteligencji i uzdolnień specjalnych. Warszawa: WSiP,
8. Lewis G., (1998) Jak wychować utalentowane dziecko. Warszawa: Rebis,
9. Lewowicki T., (1986) Kształcenie uczniów zdolnych. Warszawa: WSiP,
10. Mc Gregor G., (1998) Kształtowanie twórczej osobowości dziecka. Warszawa: Świat Książki,
11. Ministerstwo Edukacji Narodowej o uczniu zdolnym. Biblioteczka Reformy nr 15, Warszawa, 1999,
12. Nęcka E., (1995) Proces twórczy i jego ograniczenia. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls,
13. Niedobit M., (1992) Problem uczniów wybitnie zdolnych na gruncie polskim. [w] Biela A., Walesa Cz., [red.] Problemy współczesnej psychologii. Lublin: PTP,
14. Pafulak-Struzik I., (1995) Rola emocjonalnego klimatu rodziny w rozwijaniu potencjału twórczego młodzieży. [w] Niebrzydowski L., [red.] Stymulatory rozwoju aktywności i osobowości twórczej. Łódź: Wydawnictwo UŁ,
15. Painter F., (1993) Kim są wybitni? Warszawa: WSiP,
16. Partyka M., (1997) Wokół diagnozy dziecka zdolnego. Problemy Poradnictwa 2 (7), s. 55 – 70, Warszawa: CMPP-P MEN,
17. Partyka M., (1999) Modele opieki nad dzieckiem zdolnym. II Forum Wymiany Doświadczeń Osób Pracujących z Dziećmi Zdolnymi, Warszawa 4 – 6 maja 1999 r. [w] Problemy Poradnictwa 2 (11), s. 109 – 118, Warszawa: CM PP-P MEN,

18. Partyka M., (1999) Wybrane aspekty pomocy dzieciom i młodzieży wybitnie zdolnym. [w] K. Ostrowska. [red.] Psychologia praktyczna w systemie oświaty Warszawa: CM PP-P MEN,
19. Partyka M., (1999) Zdolni, utalentowani, twórczy. Warszawa: CM PP-P MEN,
20. Partyka M., (2000) III Forum Wymiany Doświadczeń Osób Pracujących z Dziećmi Zdolnymi, Warszawa 11 – 23 maja 2000 r. [w] Problemy Poradnictwa 2 (13), s. 162 – 167, Warszawa: CM PP-P MEN,
21. Partyka M., [red] (2000) Modele opieki nad dzieckiem zdolnym. Warszawa: CM PP-P MEN,
22. Popek St., [red.] (1987) Z badań nad zdolnościami i uzdolnieniami specjalnymi młodzieży. Lublin: UMCS,
23. Popek S., (1996) Zdolności i uzdolnienia jako osobowościowe właściwości człowieka. Lublin: UMCS,
24. Reykowski J., (1973) Jak kształcić młodzież szczególnie uzdolnioną. Nowa Szkoła nr 1,
25. Sękowski A., (1997) Wybrane formy pracy z uczniami zdolnymi w Europie. Toruń: Acta Universitatis N. Copernici. Pedagogika XXII 2, 3 – 4,
26. Sękowski A., (1998) Różnice indywidualne a osiągnięcia uczniów zdolnych. Przegląd Psychologiczny, T 41, Z 1, s. 105 – 121, T 41 Z 2, s. 9 – 35,
27. Sołowiej J., (1995) Środowiskowe uwarunkowania twórczości. [w] Niebrzydowski L., [red.] Stymulatory rozwoju aktywności i osobowości twórczej. Łódź: Wydawnictwo UŁ,
28. Stypułowska J., (2002) Czynniki środowiskowe w myśleniu twórczym. Problemy Poradnictwa 1 –2 (15 - 16) s. 32 – 43, Warszawa: CM PP-P MEN,
29. Tyszkowa M., (1990) Zdolności, osobowość i działalność uczniów. Warszawa: PWN,
30. Żuk T., (1986) Uzdolnienia twórcze a osobowość. Poznań: UAM,

Materiały pomocnicze do poszczególnych zdolności

DZIAŁANIA PLASTYCZNE Z DZIEĆMI – TEMATY, TECHNIKI

(opracowany przez mgr Annę Paligacę)

Rozdział ten zawiera przykładowe działania twórcze z dziećmi 5,6 – letnimi. Podane propozycje mają wskazać kierunek pracy i jej istotne znaczenie dla rozwijania wszechstronnej, w tym twórczej osobowości dziecka oraz pomóc nauczycielowi w zorganizowaniu inspirujących wyobraźnię zajęć plastycznych bez szczególnych nakładów finansowych.

1. „Jesienne portrety”.

Materiały: farby plakatowe, małe jesienne liście o różnych kształtach, kolorowe kartki ksero, kolorowa makulatura, nożyczki, klej, pędzelki.

Przeglądamy kolorową makulaturę, wycinając ze zdjęć prasowych twarze osób, które nam się spodobały. Następnie przyklejamy wyciętą twarz na kartce ksero. Malujemy liść farbą plakatową i odciskamy go wokół portretu na kartce, tak aby nieco zachodził na portret. Odbijamy jeden, dwa lub więcej liści w różnych kolorach. Jeżeli nałożymy na siebie kształty odbitych liści, uzyskamy ciekawy efekt plastyczny.

2. Kreatywne rysowanie.

Materiały: kartki, gruby flamaster, kredki pastelowe.

Na kartce rysujemy grubym flamastrem dowolny „zygzak”. Prosimy dzieci, aby wyobraziły sobie dowolne miejsce: na Ziemi, w przestrzeni kosmicznej lub na innej planecie i narysowały swoje wyobrażenia na bazie zaczętej formy rysunku (np. „Odkrywamy nowe wyspy”, „Projektujemy nowe pojazdy”).

3. „Wyczarowane z jesiennych liści”.

Materiały: liście jesienne, żelazko, kolorowe kartki ksero, kredki pastele, kalka maszynowa, makulatura.

Przygotowujemy pracę związaną z kalkografią liści. Oglądamy z dziećmi powstałe portrety liści jesiennych, obracając kartkę w różne strony. Dzieci podają pomysły i skojarzenia, po czym dorysowują i pogrubiają potrzebne kształty kredką pastelową.

4. „Gazetowe stwory”.

Materiały: gazety, taśma lakiernicza.

Rozbudzamy ciekawość dziecka poprzez postawienie tematu-problemu, na przykład „Papierowy świat” lub „Jak zbudować przestrzennie papierowe miasto?”. Zachęcamy do indywidualnych rozwiązań lub pracy w grupach.

5. „Malowanie kulką”.

Materiały: małe kulki plastikowe, farby plakatowe, kartki z bloku, tekturowe pudełka po czekoladkach, pędzelki.

Kartkę umieszczamy w pudełku po czekoladkach. Kulkę malujemy pędzelkiem jednym kolorem farby, wkładamy do pudełka i poruszając nim w różne strony, malujemy na kartce. Następnie pokrywamy kulkę farbą innego koloru i postępujemy jak wcześniej. Powstałe w ten sposób abstrakcje możemy oprawić w ramy. Można również dorysować symboliczny akcent farbą plakatową.

6. „Wyczarowane z przydrożnych kamieni”.

Materiały: kamienie o różnych ciekawych kształtach i wielkościach, farby plakatowe, pędzle.

Każde dziecko wybiera sobie kamień, który najbardziej mu się spodobał i za pomocą farb próbuje wyczarować z niego swoje wyobrażenia. Może stworzyć całą rodzinę kamiennych postaci (np. ZOO, Leśna kraina).

7. „Patyczaki”.

Materiały: patyki z ułamanych gałęzi o ciekawych kształtach, papier kolorowy, podstawki (np. ziemniaki), klej.

Każde dziecko wybiera sobie patyk, który je zainspirował i próbuje wyczarować z niego wyobrażoną postać, doklejając elementy z kolorowego papieru. Mogą w ten sposób powstać postacie ludzi, zwierząt, drzew i inne. Pracę mocujemy w połówce ziemniaka.

8. „Podwodny świat”.

Materiały: niebieski tusz, cienkie pędzelki lub patyki, kartki z bloku, miska z wodą.

Na zmoczonej kartce malujemy barwne tło. Po wyschnięciu naklejamy kompozycje wycięte z folii samoprzylepnej lub kolorowego papieru.

9. Kolaż gazetowy.

Materiały: kolorowa makulatura, kartki z bloku, nożyczki, klej, kredki.

Dzieci wybierają ciekawe ilustracje, które mogą stanowić fragmenty kolażu. Kolaż można tworzyć dowolnie lub na określony temat. Brakujące elementy można dorysować kredkami tak, aby kolaż stanowił całość.

10. Nakładane obrazy.

Materiały: kolorowa makulatura, klej, nożyczki, kartki z bloku.

Każde dziecko zaczyna pracę od wycięcia kształtu wielkiej głowy (ludzkiej lub zwierzęcej). Następnie wybiera inne elementy nadające się do naklejania na wybraną formę w miejsce oczu, nosa, uszu, włosów (jabłka jako oczy). Można również nakładać elementy wypukłe typu: korki, kapsle, pinezki, rolki papieru.

11. Malowanie na określony temat.

Materiały: tempera, pastel suchy lub tłusty (do wyboru), papier biały lub kolorowy umieszczony na sztalugach, pędzle.

Propozycje tematów: „Ja i moja mama”, „Moje ulubione zwierzę”, „Oto ja, mój portret”, „Jestem z mamą na zakupach”, „Ja i moja rodzina”, „Miałem sen”, „Jadę samochodem”, „Ptaki, które znam”, „Mój spacer w deszczu”, „Smoki i dziwadła”.

11. „Płyną chmurki po niebie”.

Materiały: duże arkusze szarego papieru przyklepione do stołu, pędzle, niebieska farba, zmiażdżone kulki papieru do obu rąk, papierowe kółka: białe, różowe, szare o średnicy 100/120 mm, klej w sztyfcie.

Etapy pracy z zastosowaniem systemu „Edukacja przez ruch”: rytmiczne kreślenie kropek oburącz, rytmiczne uderzanie oburącz w pomalowaną płaszczyznę papierowymi kulkami (rytm wyznacza melodia), swobodne wycinanie dużych przestrzeni, komponowanie chmur origami płaskie z koła z zastosowaniem zasady jednego zgięcia na kole, konstruowanie wspólnego obrazu.

12. „Motyle na łące”.

Materiały: kartki A4 przyklejone w czterech narożnikach do stołu, kolorowe kredki olejowe, pastelowe, papierowe kółka o średnicy 47 i 30 mm, kleje w sztyfcie.

Etapy pracy z zastosowaniem systemu „Edukacja przez ruch”: naprzemienne rytmiczne kreślenie wiązki z punktu, komponowanie motyli z kół, komponowanie wspólnej karty pracy „Motyle na łące”.

PRZYKŁADY STYMULACJI ZDOLNOŚCI MATEMATYCZNEJ

(opracowany przez Małgorzatę Mirowską i Jadwigę Jaskuła)

Nabywanie umiejętności posługiwania się określeniami wskazującymi położenie i kierunek. Orientacja przestrzenna

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Orientacja w schemacie własnego ciała: poprawne wskazywanie i nazywanie części ciała.	Orientacja w schemacie własnego ciała: poprawne wskazywanie i nazywanie części ciała występujących parami, np. <i>oczy, kolana, dłonie</i> .	Orientacja w schemacie własnego ciała: różnicowanie prawej i lewej strony ciała.	Orientacja w schemacie własnego ciała: wskazywanie kierunków od osi własnego ciała, poprawne stosowanie określeń <i>lewa, prawa, z przodu, z tyłu, z boku</i> . Poruszanie się zgodnie ze wskazówkami nauczyciela.
2.	Określanie położenia: <i>przed, za, na</i> .	Określanie położenia: <i>nad, pod, obok, wysoko, nisko</i> .	Określanie położenia przedmiotów: <i>między, naprzeciw, pionowo, poziomo</i> .	Określanie kierunku od obranego przedmiotu: <i>na prawo od, na lewo od, symetrycznie</i> .
3.	Określanie kierunku: <i>w przód, w tył, do góry, na dół</i> .	Określanie kierunku: <i>w bok, na ukos, w lewo, w prawo</i> .	Określanie kierunku rysowania wzorów literopodobnych (przygotowanie do pisania): <i>od strony lewej do prawej</i> .	Rozwijanie orientacji w układzie elementów na płaszczyźnie (kartce papieru): <i>dół, góra, strona lewa, strona prawa</i> .
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynały i porządkowy aspekt liczby.			

Rytm i rytmiczność

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Dostrzeganie powtarzających się zjawisk: <i>dzień, noc</i> .	Dostrzeganie rytmu w szeregu powtarzających się elementów.	Samodzielne układanie przedmiotów z zachowaniem podanego rytmu.	Dostrzeganie rytmu w przyrodzie (cykliczny układ kalendarza) oraz w życiu i działalności człowieka.
2.	Słuchanie i odtwarzanie prostych rytmów .	Kontynuowanie rytmów.	Przekładanie dostrzeżonej regularności z	Dostrzeganie rytmu ciała: serca, oddechu, kroków.

			jednej sytuacji na drugą.	
3.	Odtwarzanie rytmu w ruchach i gestach.	Dostrzeganie rytmu dni tygodnia.	Łączenie tekstu z ruchem i rytmem.	Graficzne odtwarzanie wysłuchanego rytmu.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Kształty i figury – intuicje geometryczne

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Dostrzeganie kształtów i manipulowanie różnymi płaskimi figurami geometrycznymi, bez konieczności zapamiętania ich nazwy.	Rozpoznawanie i nazywanie <i>trójkąta</i> . Odszukiwanie poznanego kształtu w najbliższym otoczeniu.	Rozpoznawanie i nazywanie <i>prostokąta</i> . Odszukiwanie poznanego kształtu w najbliższym otoczeniu.	Poznanie charakterystycznych cech figur: podobieństwa i różnice.
2.	Wskazywanie dwóch takich samych figur bez konieczności podawania ich nazwy. Dopasowywanie figury do kształtu otworu.	Rozpoznawanie i nazywanie <i>kwadratu</i> . Odszukiwanie poznanego kształtu w najbliższym otoczeniu.	Odwzorowywanie kształtów poznanych figur, np. układanie ich z patyczków, sznurka. Rysowanie figur po śladzie.	Tworzenie kształtów abstrakcyjnych i porównywanie ich z poznаныmi figurami.
3.	Rozpoznawanie i nazywanie <i>koła</i> (tworzenia koła w zabawie). Odszukiwanie poznanego kształtu w najbliższym otoczeniu.	Dostrzeganie kształtów figur przestrzennych i manipulowanie nimi, bez konieczności zapamiętania ich nazwy.	Samodzielne rysowanie, wycinanie figur geometrycznych płaskich.	Rozpoznawanie i nazywanie figur przestrzennych najczęściej pojawiających się w otoczeniu dziecka: <i>kula</i> – piłka, <i>sześcian</i> – dom.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Klasyfikowanie, systematyzowanie i zbiory

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Grupowanie wg jednej cechy, np. koloru, przeznaczenia.	Poznanie i omawianie wyglądu pojedynczych przedmiotów oraz dostrzeganie ich	Grupowanie i segregowanie przedmiotów wg dwóch cech. Tworzenie zbiorów.	Grupowanie słów wg kryterium, np. koloru, imiona, zwierzęta, i nazywanie tej grupy.

		cech jakościowych.		
2.	Porównywanie przedmiotów i obrazków oraz dostrzeganie podobieństw i różnic: <i>takie same, inne; pasuje, nie pasuje.</i>	Łączenie przedmiotów w grupy na podstawie cechy percepcyjnej, jak np. barwa, wielkość, kształt, a następnie cech funkcjonalnych.	Grupowanie i segregowanie przedmiotów wg kilku cech równocześnie. Tworzenie zbiorów.	Stosowanie czynności klasyfikacyjnych w sytuacjach zabawowych oraz życiowych, np. pomoc w przygotowaniu materiałów na zajęcia, czynności porządkowe.
3.	Łączenie elementów w pary wg ustalonego kodu.	Dostrzeganie cech wspólnych i różnych dla grupy przedmiotów. Rozpoznawanie przedmiotów na podstawie ich cech.	Porządkowanie jednorodnych obiektów w otoczeniu na podstawie występujących między nimi różnic – rozwijanie umiejętności szeregowania. Budowanie danego szeregu w toku praktycznego działania.	Podział zbioru na podzbiory wg wskazanego kryterium. Próby samodzielnego wskazania kryterium podziału.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Przyczyna i skutek. Przewidywanie następstw

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Łączenie wykonywanej czynności ze skutkiem, np. umycie rąk sprawia, że są czyste.	Rozróżnianie zmian odwracalnych i nieodwracalnych: brudne ręce można umyć, a spalonego listu już nie odzyskamy.	Układanie historyjki w oparciu o ilustracje. Porządkowanie zdarzeń w czasie, w kolejności pojawiania się bohaterów itp.	Wnioskowanie, uogólnianie, nadawanie tytułów.
2.	Przewidywanie skutków swojego zachowania (kierunek pozytywny i negatywny).	Ustalanie kolejności zdarzeń przedstawionych na obrazkach po wcześniejszym wysłuchaniu opowiadania – historyjka obrazkowa.	Przewidywanie zakończeń historyjek obrazkowych.	Tworzenie pojęć nadrzędnych na podstawie pojęć podrzędnych, np. <i>spódnica, spodnie, bluzka – ubranie, marchewka, pomidor, ogórek – warzywa.</i>

3.	Przyporządkowywanie ilustracji do treści opowiadania.	Uchwycenie związków między przedmiotami i osobami w historyjce obrazkowej.	Opowiadanie własnych przygód i ocenianie ich skutków.	Rozumienie przysłów i powiedzeń typu: „Gdzie drwa rąbią, tam wióry lecą”.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Nabywanie umiejętności konstrukcyjnych i manipulacyjnych z wykorzystaniem różnych kształtów i figur geometrycznych

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Manipulowanie klockami o różnej wielkości i kształcie.	Tworzenie budowli tematycznych.	Tworzenie obrazów z figur geometrycznych wg własnych pomysłów.	Układanie rytmów figur geometrycznych.
2.	Łączenie ze sobą jednorodnych klocków, np. wznoszenie wieży.	Układanie obrazka składającego się z kilku części (wg wzoru).	Układanie puzzli.	Wykorzystanie sześcianów do wznoszenia budowli przestrzennych.
3.	Manipulowanie mozaiką płaską.	Poznanie zasad łączenia ze sobą różnorodnych klocków.	Komponowanie obrazów z figur geometrycznych na podany temat.	Poznanie zasad łączenia ze sobą różnych materiałów: sklejanie, zszywanie, spinanie, mocowanie taśmą dwustronną.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Nabywanie umiejętności określania i dokonywania pomiaru wielkości i ciężaru

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Stosowanie określeń w odniesieniu do konkretnych przedmiotów: <i>mały, duży</i> (na zasadzie przeciwieństwa).	Ocenianie wielkości przedmiotów poprzez stosowanie porównań: <i>większy od..., mniejszy od..., taki sam.</i>	Używanie i stopniowanie określeń dotyczących ciężaru przedmiotów: <i>ciężki, lekki, taki sam, cięższy, lżejszy.</i>	Uświadomienie względności określeń <i>ciężki i lekki</i> poprzez porównanie danego przedmiotu z cięższymi i lżejszymi od niego, np. jabłko jest lżejsze od dyni, ale cięższe od piórka.
2.	Stosowanie określeń w odniesieniu do konkretnych	Porównywanie ciężaru dwóch przedmiotów:	Poznanie różnego rodzaju wag. Wyjaśnienie	Uświadomienie względności określeń <i>duży i mały</i>

	przedmiotów: <i>ciężki, lekki</i> (na zasadzie przeciwieństwa).	<i>lżejszy od..., cięższy od...</i>	ich roli w określaniu ciężaru przedmiotów.	poprzez porównanie danego przedmiotu z większymi i mniejszymi od niego, np. pies jest większy od żaby, ale mniejszy od słonia.
3.	Wskazywanie w parze przedmiotów lżejszych i cięższych, mniejszych i większych.	Porządkowanie przedmiotów wg wielkości malejącej i wzrastającej. Używanie określeń: <i>mały, mniejszy, najmniejszy; duży, większy, największy; taki sam.</i>	Rozumienie, że ciężar przedmiotu nie zależy od jego wielkości.	Eksperymentowanie z wagą szalkową: próby ważenia przedmiotów.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Przyswajanie określeń czasu

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Dostrzeganie rytmicznej organizacji czasu w stałych następstwach czynności wykonywanych w przedszkolu (np. posiłki, odpoczynek, zajęcia).	Określanie czynności wykonywanych <i>rano, w południe, wieczorem.</i>	Poprawne używanie określeń czasu: <i>najpierw – później</i> w stosunku do wykonywanych czynności. Prawidłowe stosowanie pojęć: <i>dzisiaj – wczoraj – jutro.</i>	Rozumienie pojęcia: <i>doła</i> (dzień i noc). Określanie czynności wykonywanych w ciągu dnia i nocy. Znajomość zwierząt prowadzących dzienny i nocny tryb życia.
2.	Używanie określeń: <i>teraz – potem</i> w odniesieniu do wykonywanych czynności.	Zapamiętanie nazwy aktualnej pory roku i dnia tygodnia.	Znajomość dni tygodnia, aktualnego miesiąca i pory roku.	Dostrzeganie rytmicznej organizacji czasu w stałych następstwach dnia i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy. Nazywanie kolejno pór roku, dni tygodnia, miesięcy; określanie aktualnej pory roku, miesiąca, dnia tygodnia. Kalendarz.
3.	Poprawne stosowanie pojęcia: <i>dzisiaj</i>	Używanie określeń <i>szybko – wolno</i> w odniesieniu do	Określanie czasu trwania i tempa wykonywanych	Rozwijanie umiejętności określania czasu

	w odniesieniu do trwającego dnia.	sposobu poruszania się zwierząt (np. żółw, pantera).	działań. Poprawne stosowanie pojęć: <i>długo – krótko, dłużej – krócej, prędko – prędej.</i>	poprzez poznanie różnych rodzajów zegarów i innych mierników czasu od starożytności do dnia dzisiejszego. Wskazywanie pełnych godzin na zegarze.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Nabywanie umiejętności określania i dokonywania pomiarów długości, szerokości i wysokości

	Dzieci 3-letnie	Dzieci 4-letnie	Dzieci 5-letnie	Dzieci 6-letnie
1.	Określanie długości dwóch przedmiotów poprzez porównanie: <i>długi – krótki.</i>	Porównywanie długości kilku przedmiotów: <i>długi, krótki; dłuższy, krótszy; najdłuższy, najkrótszy; takiej samej długości.</i>	Porządkowanie przedmiotów od najkrótszego do najdłuższego; od najwęższego do najszerszego i odwrotnie.	Mierzenie długości, wysokości i szerokości przy użyciu sznurka, patyka, wstażki.
2.	Określanie wysokości dwóch przedmiotów poprzez porównanie: <i>wysoki – niski.</i>	Porównywanie wysokości kilku przedmiotów: <i>wysoki, niski; wyższy, niższy; najwyższy, najniższy; takiej samej wysokości.</i>	Porównywanie dzieci pod względem wysokości; używanie określeń: <i>wyższy od, niższy od, takiej samej wysokości.</i>	Uświadomienie stałości długości, wysokości i szerokości – zmiana położenia nie zmienia tych wartości (np. zgięcie drutu, zwinięcie sznurka, zmięcie kartki).
3.	Określanie szerokości dwóch przedmiotów poprzez porównanie: <i>szeroki – wąski.</i>	Porównywanie szerokości kilku przedmiotów: <i>szeroki, wąski; szerszy, węższy; najszerszy, najwęższy; takiej samej szerokości.</i>	Mierzenie długości krokami, stopa za stopą, dłońmi.	Mierzenie długości i wysokości z wykorzystaniem narzędzi pomiaru: linijki, miary krawieckiej.
4.	Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby.			

Kształtowanie umiejętności liczenia. Kardynalny i porządkowy aspekt liczby

- Liczenie z wymianianiem kolejnych liczebników głównych; zwrócenie uwagi na rolę ostatniego liczebnika.
- Liczenie palców, przedmiotów, kartek w książce itp.

- Stwarzanie warunków do liczenia w różnych zabawach, sytuacjach dnia codziennego.
- Rozróżnianie błędnego liczenia od poprawnego.
- Liczenie od dowolnego miejsca, na wspak, dwójkami, piątkami.
- Posługiwanie się pojęciem liczby w aspektach kardynalnym i porządkowym.
- Dodawanie i odejmowanie w zakresie 10 z wykorzystaniem palców lub innych zbiorów zastępczych.
- Rozdzielanie tak, aby każdy miał tyle samo.
- Uświadomienie faktu, że ilość nie zależy od sposobu liczenia (od lewej, od prawej).
- Liczenie obiektów znikających, np. wkładanych do kartonu.
- Rozwiązywanie zadań tekstowych na temat znanych dzieciom sytuacji; stosowanie metody symulacyjnej.
- Poznawanie nominałów wybranych monet i banknotów; używanie ich papierowych sylwet w zabawie.
- Rozgrywanie gier planszowych wspierających matematyczne umiejętności dzieci.
- Samodzielne konstruowanie gier przez dzieci, wspólne ich rozgrywanie; poszukiwanie niestandardowych rozwiązań.
- Liczenie przedmiotów w sytuacjach praktycznych, w zabawie, bez ograniczania zakresu liczenia.
- Porównywanie liczebności zbiorów „na oko”.
- Ustalanie równoliczności dwóch zbiorów.
- Porównywanie liczebności zbiorów poprzez łączenie ich elementów w pary.
- Przeliczanie elementów zbioru. Odnoszenie liczby ostatniego elementu do liczebności całego zbioru.
- Odwzorowywanie liczebności zbiorów za pomocą liczmanów, rysowania kresek na papierze, klaskania itp.
- Tworzenie nowego zbioru poprzez dodanie elementu do zbioru poprzedniego.
- Porządkowanie zbiorów według wzrastającej i malejącej liczby elementów.
- Posługiwanie się pojęciami: *o jeden więcej*, *o jeden mniej*.
- Wyznaczanie wyniku dodawania i odejmowania przy pomocy liczmanów.
- Przekładanie konkretnych sytuacji na działania matematyczne.